

УДК338.24.021.8:327(474.2+436+477)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РИНКОВИХ РЕФОРМ В ЕСТОНІЇ ТА АВСТРІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**Чала В.С., к.е.н.
Вибла К.
Білова І.**

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро
У статті проведено аналіз особливостей ринкових реформ в Естонії та Австрії. Виявлено найважливіші структурні елементи ринкових реформ Естонії, які були проведені естонським урядом у різних сферах економічного життя країни. Даний перелік елементів реформ був проаналізований та виділені позитивні та негативні сторони реформування Естонії. Також приділено увагу наслідкам ринкового реформування в Австрії. Доведено, що інтеграція Естонії та Австрії до Європейського Союзу призвела насамперед до економічного зростання країн. Проаналізувавши досвід Австрії та Естонії вказано які реформи має сенс впровадити в економіку України. Автор відстоює точку зору, що окремі складові реформування економіки Естонії та Австрії можуть бути актуальними під час підготовки України до вступу в ЄС. Також у даній статті наведені рекомендації щодо того, як Україна може перейняти досвід Естонії та Австрії у реформуванні економічного життя країни. Досить навчальним для України розглядаються економічні та ринкові реформи, які мали позитивний вплив на якість життя Естонії.

Ключові слова: Україна, Естонія, Австрія, ринкові реформи, Європейський Союз, євроінтеграція, державна політика

UDC 338.24.021.8:327(474.2+436+477)

COMPARATIVE ANALYSIS OF MARKET TRANSFORMATIONS IN ESTONIA AND AUSTRIA: LESSONS FOR UKRAINE**Chala V., PhD in Economics
Vibla K.,
Bilova I.**

Pridniprovska state academy of civil engineering and architecture, Dnipro
In article the analysis of features of market reforms in Estonia and Austria is carried out. The most important structural elements of market reforms of Estonia, which were undertaken by the Estonian government in various spheres of economic life of the country, are revealed. This list of elements of reforms was analyzed and positive sides of reforming of Estonia are allocated. The attention is also paid to consequences of market reforming in Austria. It is proved that integration of Estonia and Austria to the European Union led to the economic growth of the countries. Having analyzed experience of Austria and Estonia it is specified what reforms it makes a sense to

implement in economy of Ukraine. The author argues the point of view that the separate making formations of economy of Estonia and Austria can be urgent during preparation of Ukraine for the accession to the EU. Also recommendations how Ukraine can adopt experience of Estonia and Austria in reforming of economic life of the country are provided in this article. Quite instructive for Ukraine economic and market reforms which had positive influence on quality of life of Estonia are considered.

Keywords: Ukraine, Estonia, Austria, market reform, European Union, European integration, public policy

Актуальність проблеми. Актуальність обраної теми підтверджується тим, що досвід вдалого реформування економіки зарубіжних країн дає підстави вважати, що даний досвід може бути успішно використаний в Україні, особливо враховуючи досягнення естонського та австрійського досвіду. Аналіз досвіду ринкового реформування в Естонії та Австрії необхідний Україні для того, щоб максимально наблизити українську економіку до вимог Європейського Союзу.

Протягом (в ході) століть маленька аграрна країна, на території якої знаходиться сучасна Естонія, була однією з найбільш малонаселених країн Європи, що зумовило її миролюбний характер. Естонія за двадцять з невеликим років, що минули після здобуття нею незалежності, зарекомендувала себе як досить активний і успішний реформатор. З усіх республік колишнього СРСР Естонія домоглася найбільшого успіху в проведенні послідовних і дуже жорстоких економічних реформ. Естонців завжди відрізняв твердий індивідуалістичний настрій. Надія на власні сили, а не на державу, незалежність мислення характерні для протестантизму, який зіграв в історії нації одну з провідних ролей. В тому числі для становлення раціонального підприємницького капіталізму в його ліберальному варіанті. Освіта традиційно володіла високим престижем, майже стовідсотковий рівень грамотності був досягнутий уже у ХІХ столітті, що є вражаючим результатом навіть на тлі провідних західних країн. Люди частково зберегли історичну пам'ять про довоєнну незалежність, що включала, крім іншого, відданість ідеї приватної власності і популярність малого бізнесу. Навіть в умовах післявоєнної тотальної насильницької колективізації в Естонській РСР зберігався сектор індивідуального сільгоспвиробництва, на який влада дивилася крізь пальці. Укорінена протестантська етика заохочувала працьовитість і цілеспрямованість у досягненні індивідуального успіху. Більшість населення сприймало радянську владу з її ідеологічним диктатом як чужу і

нав'язану ззовні. Цей факт вплинув на хід реформ – вони носили дуже амбітний характер і проводилися швидше і рішучіше, ніж де б то не було в посткомуністичній Європі. Сучасна Естонія завдяки високим темпам розвитку стала одним з так званих "балтійських тигрів".

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Значний внесок у вивчення ринкових процесів у зарубіжних країнах внесли такі вітчизняні вчені, як В. Александров, Ю. Бажал, Л. Бальцерович, О. Білорус, Л. Беднарський, Г. Вожняк, Р. Войтович, В. Гальчинский, С. Гомулка, А. Гомулович, М. Жуковський, М. Кабай, Г. Колодко, Д. Лук'яненко, М. Міхальський, А. Мокій, Є. Панченко, Ю. Пахомов, Д. Овсяк, В. Орловський, Є. Осятинський, В. Чужиков, М. Чумаченко, В. Яворський та інші. Але спостерігається багато розбіжностей серед вчених щодо доцільності застосування закордонного досвіду ринкового реформування на шляху до ЄС.

Метою роботи є порівняльний аналіз ринкових реформ в Естонії та Австрії задля визначення позитивних сторін, які уряд України може впровадити у своїй діяльності в процесі посиленої євроінтеграції.

Викладення основного матеріалу дослідження. «Маленька країна, яка змогла» була названа так відомим естонським державним діячем Март Лаар, який займав пост прем'єр-міністра країни в 1992-1994 рр. і 1999-2002 рр., міністр оборони Естонії з 2011 по 2012 р. Лаар вважається батьком естонських економічних реформ, що зумовили стрімкий і успішний розвиток країни. Реформи Лаара були визнані найбільш успішними і всеосяжними в регіоні і часом використовуються як модель в інших країнах з перехідною економікою. Перед урядом Лаара стояла подвійна задача: з одного боку, необхідно максимально нівелювати наслідки майже 50-річного перебування Естонії в умовах тоталітарного радянського режиму, з іншого - вжити заходів для швидкої і ефективної інтеграції Естонії в європейський економічний простір та переходу до ринкової економіки. Основними складовими естонських реформ були люстрація, геополітична переорієнтація, економічні реформи, реформа правоохоронних органів і судова реформа. В якості специфіки економічних реформ транзитного періоду в Естонії виділяються гібридна приватизація, фіксований прибутковий податок, а також жорстка банківська реформа, при якій заохочувалося банкрутство банків.

Так, найважливішим елементом грошової реформи стало застосування специфічної монетарної системи валютної ради. Естонська крона

прив'язана до німецької марки за фіксованим курсом — 8 до 1. Естонці з готовністю взяли на себе зобов'язання збалансувати державний бюджет, відмовившись від проведення самостійної грошової політики державних запозичень. Тим самим інфляція ставилася в залежність від стану платіжного балансу. Впровадження режиму валютної ради стало можливим завдяки наявності значних резервів: незадовго до Другої світової війни естонський уряд розмістив свої золоті запаси в Швеції, Великобританії і Швейцарії. У 1990-ті роки Естонія отримала їх назад. В цілому валютна рада дозволила Естонії швидко здійснити макроекономічну стабілізацію і звести до мінімуму наслідки фінансової кризи в Південно-Східній Азії та Росії в 1997-1998 роках [1].

Крім того, на відміну від більшості інших країн ЦСЄ, вже в початковий період 1992-1993 рр. в Естонії була здійснена безпрецедентна за жорсткістю санація і банкрутство комерційних банків, обтяжених безнадійним портфелем ще рублевих кредитів. Разом з грошовою реформою це дало новій кроні запас міцності на початкові, самі важкі роки. Однак це означало і великі втрати для населення, а для підприємств багато в чому доводилося починати практично з чистого аркуша.

Не можна недооцінювати вплив інших радикальних реформ. Скасування протекціоністських бар'єрів і загальної лібералізації зовнішньоекономічної діяльності і цін при відмові від субсидування. Запровадження пропорційної ставки прибуткового податку, а потім і звільнення реінвестованого прибутку підприємств від податку на прибуток. Реституція довоєнних прав власності. Земельна реформа, розформування колгоспів і радгоспів. Негайна відмова від дефіциту держбюджету, що змусило державу жити за коштами. Переведення економіки на приватну основу, що почалося ще в рамках СРСР у 1989-1991 рр. на рівні малого підприємництва, швидко продовжилося на основі Програми економічної самостійності.

Першого січня 2011 року Естонія, яка протягом тривалого періоду часу мала репутацію самого радикального ринкового реформатора в Європі, перейшла на євро. Естонія стала сімнадцятою державою - членом ЄС, що відмовилася від національної валюти і першою країною колишнього Радянського Союзу, яка вступила в зону євро. Крім цього, Естонія виявилася першою посткомуністичною країною, яка в червні 1992 року вийшла з рублевої зони, пододала трансформаційний спад і

вже в 1994 році перейшла до економічного зростання. У 1993 році Естонія стала членом Ради Європи, у 1999-го – членом Всесвітньої торгової організації, в 2004-му – членом НАТО і ЄС. Першою з колишніх радянських республік Естонія не тільки ввела власну національну валюту, але і зробила її повністю конвертованою. Приєднання Естонії до єврозони стало символом успіху ринкових реформ, що проводилися в Естонії після її виходу зі складу Радянського Союзу. Не останню роль зіграла і розсудлива фіскальна політика країни — завдяки дуже консервативній бюджетній політиці Естонія в 2006-2007 рр. підтримувала профіцит бюджету на рівні 2-3 відсотків валового внутрішнього продукту. Результатом цього стало практично повна відсутність державного боргу, а за рахунок профіциту бюджету навіть вдалося сформувати резервний фонд.

Ключовими складовими естонських перетворень були глибока мікроекономічна лібералізація, радикальна валютна реформа і чиста грошова приватизація. У 1992 році естонський уряд, який складався з талановитих молодих вчених, здійснив лібералізацію цін внутрішньої і зовнішньої торгівлі. У 1994 році Естонія уклала низку угод про вільну торгівлю з Європейським союзом, за якими республіка отримувала право користуватися свободою торгівлі з ЄС на симетричній основі нарівні з східноєвропейськими країнами. Позбавлення від радянської спадщини та прийняття радикальних кроків багато в чому сприяла практично тотальна зміна політичної еліти на людей, не обтяжених колишнім досвідом і зв'язками. Цей процес проходив на базі нового Основного закону, що встановив парламентську форму правління. В мінливій атмосфері по-іншому стала сприйматися корупція, показники якої зашкалювали в країні порівняно практично з усіма країнами ЦСЄ і навіть деякими державами європейського Середземномор'я.

Протягом ряду років в Естонії, як і в двох інших колишніх Прибалтійських радянських республіках - Латвії та Литві, практично кожен рік відбувалася зміна уряду. Але на політичній стабільності цей факт не відбивався. Уряди уявляли собою правоцентристські коаліційні кабінети чітко орієнтовані на основний пріоритет - створення повномасштабної ринкової економіки. Послідовно проводилися ринкові реформи, що заклало базу сталого економічного зростання країни. В період з 1995-го по 2007 рік спад в Естонії спостерігався лише одного разу - в 1999 році,

одночасно з цим відбувалося поступове зниження безробіття - з 10% до 5,5%. Країна різко підвищила свою інвестиційну привабливість, у результаті чого обсяг прямих іноземних інвестицій також різко зріс - з 265 млн. дол. в 1994 році до 581 млн. дол. у 1998 р. [5].

До числа найважливіших інституційних перетворень, що проходили в Естонії, відноситься процес приватизації і розвитку приватного сектора. Протягом декількох перших років ринкової трансформації розвиток приватного сектора в Естонії, як і в інших країнах Балтії, відбувався найбільш швидкими темпами на всьому пострадянському просторі і в окремих випадках швидше, ніж у деяких східноєвропейських країнах. Швидкий розвиток приватних компаній (малих і середніх) відобразився на зростанні кількості нових реєстрованих підприємств. До кінця 1994 р. число зареєстрованих приватних підприємств і організацій зросло в 2,3 рази в порівнянні з листопадом 1992 р. В грудні 1994 р. серед 85,5 тис. зареєстрованих підприємств 65% повністю перебували в приватній власності. Згідно з даними Естонської Асоціації малого бізнесу щорічно виникало від 10 до 12 тис. малих підприємств. Процес приватизації великих підприємств у 1992 р. йшов повільно. Однак створення наприкінці 1992 р. Агентства приватизації, яке в 1993 р. почало реалізовувати програму приватизації, підтриману Міністерством фінансів Німеччини, з метою забезпечення компаній новими інвестиціями та менеджментом, прискорило процес. До кінця 1994 р. у рамках цієї програми було продано 192 підприємства на суму майже 100 млн. дол. США. До цього часу близько 80% державних підприємств (крім транспорту та підприємств комунального господарства) змінили власників. Близько 40% державних компаній були продані іноземним фірмам або спільним підприємствам, створених естонськими із зарубіжними інвесторами [3].

У початковий період приватизації допускалися інвестиції підприємств тільки на основі оплати готівкою в державні. Однак у другій половині 1994 р. прямі інвестиції в приватизовані підприємства і покупка акцій таких компаній стала можливою за допомогою ваучерів, які спочатку могли використовуватися тільки для придбання житла і в якості компенсації власникам власності, яку вони мали до 1940 р. Право на використання ваучерів для інвестицій у державні підприємства мали лише особи, які прожили в Естонії не менше 15 років. Серед додаткових

факторів, що забезпечили Естонії один з найвищих темпів економічного зростання в Європі, відносно дешеві позики приватному сектору, що видаються чотирма провідними скандинавськими банками, які володіють більш ніж 95% банківського сектора і до кризи отримували дуже дешеве фінансування на міжнародних фінансових ринках. Загальний рівень кредиту у приватному секторі відносно високий і приблизно дорівнює 10 тис. євро на особу, що в сумі лише на чверть менша річного ВВП країни – показник, який нижче західноєвропейських, але один з найвищих для країн ЦСЄ [7].

У 2009 році економічна криза сильно вдарила по країні. Незважаючи на це правоцентристський уряд не пішов на девальвацію національної валюти, зберіг вірність бюджетному консерватизму, не провадив масштабних запозичень на фінансових ринках, при цьому навіть вдалося дещо знизити інфляцію. Уряд сконцентрував зусилля на виконанні Маастрихтських критеріїв, щоб вступити в Економічний і валютний союз в січні 2011 р. Приймаючи необхідні антикризові заходи, Естонія провела радикальні скорочення державних витрат і в 2010 році фінансові показники Естонії були визнані відповідними Маастрихтським критеріям (державний борг становив не більше 6% ВВП, дефіцит бюджету не більше 3% ВВП, річна інфляція не більше 3%). Політичний вибір естонської еліти (відмова від девальвації) посилив наслідки світової фінансової кризи для громадян країни, але при цьому проклав дорогу до швидкого входження в зону євро, яке стало закономірним підсумком процесу інтеграції Естонії в західний світ [4].

Результатом комплексу заходів стало зростання інтересу інвесторів. За обсягом прямих інвестицій країна вийшла в лідери в групі ЦСЄ вже в 1990-ті рр., а до часу останньої кризи далеко обігнала навіть інвестиційних флагманів – Словенію, Чехію, Угорщину, не кажучи вже про балтійських сусідів. На сьогоднішній день близько 80% ВВП і 70% експорту базується на іноземних прямих інвестиціях, а темпи зростання економіки після глибокого спаду в 2009-2010 рр. найвищі в Євросоюзі. Введення євро додало впевненості не тільки самим естонцям, але і міжнародному інвестиційному співтовариству. Котирування страхових сертифікатів по Естонії порівнянні з німецькими, а рейтинг країни, незважаючи на кризу, підвищено до рівня провідних економік.

Користуючись широкою підтримкою Заходу і США, міжнародних фінансових організацій, Естонія в короткі терміни вийшла на світові ринки і диверсифікувала географію торговельно-економічних зв'язків, вступивши на шлях лібералізації цін та встановлення відкритого зовнішньоторговельного режиму. При цьому, орієнтуючи свою економіку на зовнішньоекономічні зв'язки з західноєвропейськими державами і США, Естонія значно використовувала наявні в неї переваги: географічне положення, низьку вартість робочої сили і наявність висококваліфікованих кадрів, зокрема, сконцентрованих в таких галузях як текстильна, харчова і лісова промисловість, а також в електронній та електротехнічній галузях - умова, яка зробила легшим переорієнтування експорту з ринку Росії та інших країн СНД на ринки західних держав.

Послідовна економічна лібералізація дозволила не тільки швидко подолати дефіцит товарів і послуг, але і перетворити Естонію в країну з вільною торгівлею і з найменшим рівнем корупції серед усіх пострадянських держав. Так, за даними Transparency International «The Corruption Perceptions Index 2015» Естонія займає 23 місце з індексом 70 нарівні з Чилі, Францією та Об'єднаними Арабськими Еміратами [8]. Для довідки: Австрія займає 16 позицію в цьому списку з індексом 76 (на рівні з США), Україна – 130 позицію з індексом 27. За даними журналу Forbes, Естонія високо котирується в міжнародних рейтингах. Так, за індексом економічної свободи Heritage Foundation 2015 р. Естонія посідає дев'яте місце з 179 (Австрія – 28, Україна - 162), за індексом Doing Business («Ведення бізнесу») — Естонія 17-е, Австрія – 21-е, Україна – 96-е з 189 країн. Динаміка зростання номінального ВВП та зменшення рівня інфляції в Естонії за 1995-2015 рр. наведено на рис. 1, 2.

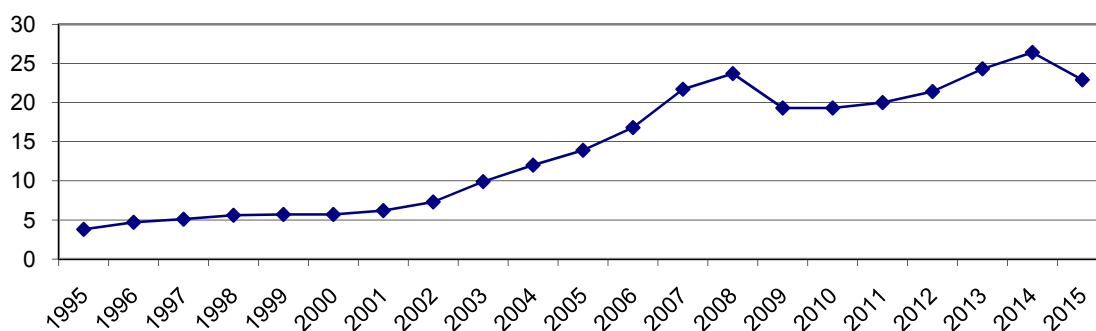

Рис. 1. Динаміка номінального ВВП Естонії за 1995-2015рр., млрд. дол. США
Джерело - CIA World Factbook [11]

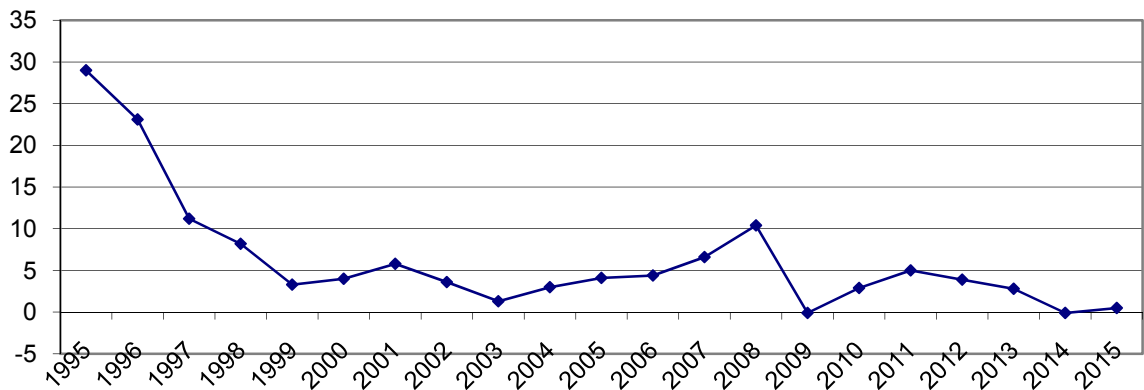

Рис. 2. Динаміка рівня інфляції в Естонії на 1995-2015 рр., %
Джерело - CIA World Factbook [11]

Таким чином, з набуттям незалежності Естонія отримала можливість самостійно проводити реформи, які можна розділити на чотири групи: 1) лібералізація; 2) стабілізація; 3) приватизація; 4) структурні та інституціональні реформи.

Щодо реформування економіки Австрії, то можна відмітити, що упродовж тривалого часу в ХХ ст. Австрія залежала від зовнішньої допомоги, і тільки в 1937 змогла створити економічну базу. У березні 1938 Австрія була приєднана до Німецького рейху. Тяжкі руйнування в результаті війни, радянська окупація Віденського басейну, важливого промислового району Австрії, і післявоєнний поділ країни державами-переможницями призвели до повної перебудови економіки Австрії. План Маршалла й інші форми допомоги з боку США мали вирішальне значення для перебудови австрійської економіки. Протягом 10 років (1945–1955) значна частина економіки країни, включаючи її життєво важливі нафтові ресурси, не перебувала під австрійським контролем і не могла сприяти її реконструкції. У 1946 понад 70% австрійських підприємств були націоналізовані, у тому числі три найбільші комерційні банки, значна частина підприємств важкої промисловості, підприємства нафтовидобувної і нафтопереробної промисловості. Економіка Австрії стабільно розвивалася з кінця 1950-х і до середини 1970-х років. На початку 1980-х років відбулося уповільнення зростання, після 1988 р. — нове його прискорення. З 1992 темпи зростання економіки знову сповільнилися через міжнародний економічний спад, зменшення експорту і високі темпи інфляції. У 1993 р. уряд приступив до реалізації великої програми приватизації промислових холдингів, у рамках загального плану залучення іноземних інвестицій. Зростання споживчого попиту в сусідніх з Австрією країнах Східної

Європи в середині 1990-х років сприяло пожвавленню економіки країни. Після приєднання у 1995 р. до ЄС Австрія різко скоротила державні витрати, готуючись вступити до Європейського валютного союзу. Ці заходи також сповільнили загальне зростання економіки.

Під впливом приєднання до ЄС відбулися реформи законодавства країни, спрямовані на підвищення прозорості інститутів ринку. Після вступу Австрії до ЄС були лібералізовані енергетика і ринок телекомунікацій; була проведена приватизація підприємств металургії, нафтохімічної та тютюнової галузей а також установ зв'язку та державних банків. Приклади численних злиттів австрійських підприємств у промисловості, торгівлі, будівництві і в банківському секторі з зарубіжними компаніями свідчать про інтернаціоналізацію економіки Австрії [9, с. 215].

Австрія входить до зони дії євро, у зв'язку з чим, державні прерогативи в галузі проведення грошової та валютної політики передані у відання Європейського центрального банку, який регулює обсяги грошової маси в обігу, курс євро по відношенню до долара, визначає розміри облікової ставки, а також здійснює ряд інших функцій в області проведення єдиної грошово-валютної політики країн «єврозони».

Введення євро у 1999 р. означало, що фінансові послуги стали оцінюватися в єдиній валюті і таким чином, з'явилася можливість для порівнянності цін відносно аналогічних товарів у інших країнах, що сприяло відкриттю ринку Австрії для іноземних інвесторів і збільшило ступінь інтернаціоналізації фінансового сектору Австрії. Дані процеси підвищили мобільність капіталу та прибутковість від фінансових вкладень, залучаючи все нові потоки інвестицій в економіку країни [10, с. 140].

З моменту приєднання Австрії до ЄС пройшло вже більше 20 років - термін, цілком достатній, щоб підвести підсумки економічного розвитку у складі найбільшої інтеграційного угруповання. На цей час припали дві економічні кризи - фінансова 1997-1998 рр. і глобальний 2007-2009 рр., розширення ЄС, вступ в силу Лісабонського договору, що став найбільшою інституційною реформою в рамках Євросоюзу після Маастрихтських угод. На відміну від багатьох інших учасниць зони євро Австрія успішно впоралася з наслідками світової кризи: передкризовий обсяг ВВП країни був перевищений вже в I кварталі 2011 року. При цьому висока господарська динаміка в Австрії добре збалансована, її

забезпечує зростання внутрішнього споживання, так і нарощування інвестицій та експорту [2, с. 96].

Досвід економічного розвитку Австрії свідчить, що не можна обійтися без активного втручання інституту держави і при вирішенні інших проблем, вирішити які класичний ринок не в змозі. Наприклад, необхідність боротьби з інфляцією та монополізмом, нерівномірність регіонального розвитку; реалізація великих інвестиційних проектів, які не дадуть швидкого прибутку і пов'язані з великим ризиком та ін. Тобто, втручання інституту держави все ж необхідно для пом'якшення або нейтралізації властивих ринковій формі організації виробництва істотних недоліків.

Державна промислова політика в Австрії формується і реалізується в межах загальної економічної політики уряду, виходячи з ринкової моделі розвитку економіки країни, з урахуванням переважання в промисловості дрібних і середніх підприємств і в руслі концептуальних підходів ЄС. В ході еволюції концепції промислової політики в повоєнний період, у тому числі на основі практичного досвіду управління існували раніше значним державним сектором промисловості, Австрія відмовилася від секторально-галузевого принципу прямої фінансової підтримки виробничих підприємств і втручання держави в їх господарську діяльність, вважаючи його малоефективним, високовитратним і породжує структурні дисбаланси. Було також зроблено висновок про недоцільність державної підтримки нерентабельних, безперспективних підприємств та переваги заміщення їх продукції більш ефективним імпортом. Процес закриття нерентабельних підприємств здійснюється поетапно. Держава бере активну участь у вирішенні соціальних проблем звільнених працівників (достроковий вихід на пенсію, одноразові позички і допомог, навчання та перекваліфікація для отримання нової професії, пільгові кредити для початку самостійної підприємницької діяльності тощо) [6, с. 132]. При цьому важливу роль в опосередкованому державному фінансуванні і стимулюванні продуктивних виробничих капіталовкладень відіграє система спеціальних інвестиційних фондів, діяльність яких тісно пов'язана з діяльністю банківських установ та в більшості випадків реалізується через механізм банківського кредитування.

Невід'ємною частиною структури сучасної економіки Австрії поряд з різноманітними формами приватної власності, є державна власність – складова частина інституту держави з економічної точки зору. Наразі в економіці Австрії функціонують два механізми: ринковий і державний. Кожен з них відіграє особливу роль в економіці. Зокрема, ринкове саморегулювання розвинене при виробництві товарів індивідуального застосування, а в державному секторі встановлюються неринкові відносини, регульовані безпосередньо державою. Залежно від ролі держави в економічному процесі, виділяються два типи економік: з мінімальною участю держави в макроекономічному регулюванні; з максимальною участю держави в макроекономічному регулюванні. При мінімальній участі держава забезпечує ринок грошима, регулює зовнішні ефекти, а також виробництво суспільних товарів і управляє неринковим сектором господарства. В Австрії, в країні з розвиненим державним сектором економіки, держава акцентує увагу на регулюванні соціальних відносин; створення умов для ефективного господарювання; стабілізації економічного розвитку. Їх особливість в орієнтації на соціальні механізми і найбільш повне вирішення соціальних проблем.

Основними рисами економічних реформ Австрії є:

- активна роль держави в економіці;
- значна доля державних витрат у виробленому ВВП, більшість з яких йдуть на соціальні цілі;
- розвинена система державно-приватного та соціального партнерства;
- орієнтація на підтримку високого рівня зайнятості населення;
- активізація формування загального європейського простору в галузі освіти, науки та інновацій;
- низький рівень корупції;
- державна і приватна фінансова підтримка наукових досліджень і розробок, необхідних для просування технологічних інновацій;
- використання можливостей планового координаційного механізму при явному домінуванні ринкового координаційного механізму;
- орієнтація на соціальний аспект формування ринкового господарства; здійснення контролю за ринком через конкуренцію,
- антимонопольне регулювання, податки та інші фінансово-економічні важелі та ін.

- формування орієнтованої на людину національної парадигми розвитку;
- розробка державних програм за пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку;
- урядова підтримка залучення висококваліфікованої робочої сили, особливо у високотехнологічні галузі;
- використання позитивного досвіду функціонування механізмів особливих економічних зон, технопарків тощо для підтримки бізнесу, створення нових робочих місць та залучення іноземних інвестицій.

Можна стверджувати, що членство Австрії в ЄС принесло країні дуже багато позитивних ефектів. Її участь у загальноєвропейському ринку, у митному союзі, наявність єдиної конкурентної, аграрної, а також регіональної та структурної політики призвели до підвищення ефективності австрійської економіки, розширенню торгівлі і дозволили країні отримувати вигоду від глобалізації. Участь країни в економічному і валютному союзі, запровадження євро як єдиної європейської валюти посилили ці позитивні ефекти. Останнє розширення ЄС за рахунок приєднання прикордонних країн дало Австрії додаткові можливості для розвитку торгівлі та прямих інвестицій у ці регіони.

Успішний досвід економічної політики Австрії дає право стверджувати, що вони можуть стати ефективними для України. Економічна привабливість Євросоюзу для України полягає насамперед у можливості долучитися до високої культури ефективного ринкового господарювання і підняти до такого ж рівня власну економіку. Для України дуже важливий такий аспект євроінтеграції, як реальний поступ у здійсненні реформ та модернізації, приведення умов для бізнесу і підприємництва до європейських стандартів. Цей потенціал успішно реалізувала Австрія, особливо у сфері малого і середнього бізнесу, у податковій, інвестиційній, фінансовій, бюджетній, судовій та адміністративній сферах. Загалом, показники реформ і модернізації суспільства в ЄС — одні з найвищих у світі.

На відміну економіки Естонії, економіка Австрії стабільно розвивалася з кінця 1950-х й рівень добробуту населення вище ніж в Естонії та в Україні. Але приєднання до зони євро стало символом успіху ринкових реформ, що проводилися в Естонії після розпаду Радянського Союзу. Естонія була першою країною, яка вийшла з

рублевої зони і ввела власну національну валюту, першою з республік колишнього СРСР пододала трансформаційний спад і перейшла до економічного зростання. А також була першою посткомуністичною країною, яка зважилася на повну конвертованість своєї валюти.

Висновки. Провівши аналіз процесів ринкової трансформації на прикладі двох країн членів Європейського Союзу - Естонії і Австрії та можливості застосування досвіду цих держав для реформування української економіки продемонстрував, що для України важливішим є досвід економічних реформ Естонії. Україна, як і Естонія входила до республік колишнього СРСР. Естонія почала швидко розвиватися з набуттям незалежності та продовжила ефективніше розвиватися після входження до країн ЄС. Але слід враховувати, що як в Естонії, так і в Австрії, реформи були взаємопов'язані між собою і допоміжними, а тому фокусування лише на одному або декількох аспектах не дасть бажаних результатів. Все вищезазначене показало, що ключовими складовими естонських перетворень були глибока мікроекономічна лібералізація, радикальна валютна реформа і чиста грошова приватизація.

Уроки з естонського досвіду, які згодяться для перехідної економіки України:

- перехід України має відбуватися якомога швидше й радикальніше. Не варто гаяти часу. Рухайтесь треба рішуче, щоб «просто зробити це» ;

- ставити високі цілі й вимоги. Цілі переходу мають описувати загальну картину та бути чіткими. Якщо країна не ставить перед собою достатньо високих цілей, то навіть значно скромніших буде значно важче досягти;

- необхідно доопрацювати державну політику, яка була б спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу;

- користуйтеся новими технологіями й техніками – старі просто не спрацюють. Наздоганяння вимагає забути старе, навіть якщо його й досі ще використовують у розвинених країнах, і зосередьтесь на нових методах;

- всі майбутні стратегії економічного розвитку необхідно розробляти враховуючи не тільки досвід країн-сусідів, а й унікальність української економіки.

Усе зазначене не означає, що Україна повинна проводити свої реформи на австрійський або естонський манер. Україна має знайти власний шлях, проте реформи повинні бути радикальними,

всеохоплюючими і послідовними. Обираючи лише один або кілька аспектів і не реформуючи решту – такий варіант не спрацює. Не спрацює також і метод реформування з перервами. Повинна бути чітка віддача процесу реформування з фокусом на його швидке імплементацію успішного світового досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Быстрые реформы: эстонский рецепт. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.forbes.ru/ekonomika-column/vlast/61068-bystrye-reformy-estonskii-retsept>
2. Кирилич В. П. П'ятнадцять років членства Австрії в ЄС: політичні передумови вступу і переваги членства / В. П. Кирилич // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2011. - №17. - С. 96-100.
3. Милис Китсинг Пять уроков Эстонии для Украины. «НВ Бизнес». [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://www.facenews.ua/columns/2016/309383/>
4. Мишина Е.А. Некоторые вехи конституционного развития Эстонии после обретения независимости. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.forbes.ru/ekonomika-column/vlast/61068-bystrye-reformy-estonskii-retsept>
5. Мишина Е.Большие успехи «маленькой страны». [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://imrussia.org/ru/estonia-small-country-great-achievements>
6. Патійчук В. Особливості сучасної соціальної політики Австрії / В. Патійчук, М. Бойчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. - 2014. - № 14. - С. 132-137.
7. Почему у Эстонии получились реформы и что дальше. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/woussr/Pochemu-u-Estonii-poluchilis-reformy-i-cto-dalshe-15740>
8. Рейтинг стран мира по уровню восприятия коррупции. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info>
9. Рябошапченко А. О. Маастрихтський договір та процедура вступу Австрійської Республіки до Європейського Союзу / А. О. Рябошапченко // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - №73. - С. 215-220.
10. Чарушина О.Б. Экономические последствия членства Австрии в Европейском союзе // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5, Экономика - СПб.: Изд-во СПбГУ. - 2008. - №1. - С. 140-146.
11. Central Intelligence Agency. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.cia.gov/index.html>